

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 20 nr. 8

Dødsfald

Vi må med vemod konstatere, at atter er et af vore bestyrelsesmedlemmer gået bort. Overmekaniker *N. J. Nielsen* døde nytårsdag, 76 år gammel. Nielsen var født i Broager og var en stout og kraftig sønderjyds skikkelse, som man lagde mærke til, og det var især i Horsens hans virksomhed udfoldede sig. I en årrække havde han deltaget i menighedsarbejdet og været formand for Klostersognets menighedsråd, og det var som menighedsrådsformand han ligeledes for en årrække indtrådte i vor bestyrelse. Desuden arbejdede han med den sønderjydske sag, var kredsformand i Jydsk Haveselskab, fanebærer i Skyttelaug og havde haveyrkning og fjerkræavl som sin hobby. Sit erhverv ved Jydsk Telefon nedlagde han for få år siden og havde sammen med sin hustru sit otium i sin ejendom i Gormsgade i Horsens.

Guds fred med vore døde. —

På finansloven

I det forelagte finanslovsforslag 1961/62 findes bl. a. oplysning om, at der til de bevilgede 40,000 kr. til forbedring af Grønlands kirkegårde kun er brugt kr. 8,854,—, og at der for det kommende år atter budgetteres 40,000. Foreningen for kirkegårdskultur figurerer med et tilskud på kr. 1,000,—, selskabet for kirkelig kunst med 4,000,—, begge uforandret i de senere år. Til vedligeholdelse af tyske flygtninges og soldaters grave søges kr. 14,397,— og til ikke-tyske flygtninges grave kr. 21,360.

Driften af Mindelunden i Ryvangen er budgetteret til kr. 64,100,—.

Iøvrigt budgetteres til kirkeministeriet ialt c. 38 millioner kr.

De anlægsgartneriske fags dag

afholdes for femte gang af fællesrådet for havekultur og landskabsgartneri mandag den 27. februar 1961 i nationalmuseets foredragssal under forsæde af departementschef *Erling Christensen*. Motto: De grønne veje. Foredrag fra kl. 9 til 16, hvoraf skal nævnes kl. 14,30: inspektør *Aage Fich* om stier og veje på kirkegårdene (med lysbilleder). Vore medlemmer indbydes, og udførligt program kan rekvireres fra fællesrådet, Berntorff Slotshave, Gentofte, telf. Gentofte 517.

Fra danske dagblade

^{12/9} Vendsyssel Tid.: Soldater- og flygtningegrave forsvundet under vildnis (Skagen).

^{19/9} Viborg stifts folkebl.: Ministeriet siger ja til krematorieplanerne i Viborg.

^{20/9} Fr.borg Amts Avis: Den ny kgd. i Hillerød indvies snart (ark. *Max Brüel*, insp. *S. Hansen*).

^{21/10} Politiken: 6 mdr.s fængsel for gravskænderi i Hvidovre.

^{21/10} Fr.borg Amts Avis: Skitzeprojekt til kapel på Skovvejens kgd, i Ballerup (ark. *W. Hasselager & Georg Nielsen*).

^{23/9} Fyns Stiftstid.: Kr. 23,000 for skulptur til urnehave i Nyborg (billedh. *Gunnar Slot*).

^{27/9} Fyns Stiftstid.: Kerteminde får ny urnehave (havearkitekt *Johannes Tholle*, anlægsgt. *G. Danielsen & Co.* m. fl.).

^{28/9} Langelands Avis: Forslag om at Nyborg kommune bevilger 10,000 til skulpturen i urnehaven.

^{29/9} Demokraten: Nyt kapel og udv. af kgd. i Brabrand (arkitekt *J. K. Schmidt* (Viby), insp. *V. Rud Nielsen*).

^{3/10} Berl. Tid.: Halv tønde l. til Gentofte kgd.

^{4/10} Frit Folk: Forslag om krematorium i Fredericia.

^{4/10} Vendsyssl. Tid.: Fr.havn kommune køber det opgivne kgdsareal ved Bangsbostrand.

^{7/10} Langel. Avis: Urnehaven på Rudkøbing kgd. benyttes kun lidt.

^{15/10} Fyns Tid.: Bogense kgd. reguleres.

^{18/10} Holstebro Avis: Herning har fået udv. af kgd. mod syd og vest (insp. *C. Walbjørn Christensen*, anlægsgt. *H. Bjerring*).

^{18/10} Fyns Tid.: Gestelev kgd. reguleres (insp. *J. Gravesen*).

^{20/10} Fyns Stiftstid.: Kgds.mur af gamle gravsten i Odense.

^{23/10} Fr.borg Amts Avis: Første begr. foretaget på Hillerød ny kgd.

^{27/10} Herning Avis: Ikast kommune køber areal for kgd. (havearkitekt *Johannes Tholle*, anlægsgartner *Iver Mosegaard* m. fl.).

^{29/10} Fr.borg Amts Avis: Nyt kapel til Usserød sygehus.

^{30/10} Vendsyssl. Tid.: 285 m mur omkr. Aså kgd. (ark. *Schou*, murer. *J. Møllergaard* m. fl.).

^{2/11} Politiken: Kbh. Assistens kgd. fylder 200 år. Omlægges til mindepark.

^{2/11} Berl. Tid.: Kbh. Assistens kgd. Gravbogens historie.

^{3/11} Berl. Aften: Kbh. Assistens kgd. Ørstedes profeti.

^{4/11} Berl. Aften: Kbh. Assistens kgd. En dyngde uden værdi.

3/11 Viborg Stifts Folkebl.: Kgdskontoret under bedre forhold (Viborg).
 6/11 Berl. Tid.: Kbh. Assistens. Fattigkirkegården, Danmarks mindepark.
 6/11 Børsen: Kbh. Assistens kgd. genn. 200 år.
 6/11 Aktuelt: Kbh. Assistens kgd. Det var heltemodigt at lade sig begrave på „Assistens“.
 6/11 Ålborg Amtstid.: Kbh. Assistens kgd. Ligrøvere og drukkenbolte på „Assistens“.
 7/11 Horsens Folkebl.: Vonge kgds. udv. indvies i går af biskop *Dons Christensen*.
 7/11 Børsen: Kbh. Assistens genn. 200 år.
 9/11 Nyhedsbladet: Plan om ny kgd. i Høje-Tåstrup.
 15/11 Sorø Amtstid.: Det trækker ud med kgds. muren, som væltede i Slagelse.
 17/11 Viborg Stifts Folkebl.: Der bygges mur og anlægges fællesplæne i Viborg.
 22/11 Fyns Tid.: Den ny urnehave i Kerteminde er færdig.
 23/11 Holbæk Amtstid.: Også lønglidning på kgd. i Holbæk.
 24/11 Aftenposten, Morsø: Kapel under opførelse i Ljørslev (ark. *Poul Hansen*, Thisted).
 27/11 Politiken: Gravstene fortæller byens kulturhistorie (Kbh. Assistens).
 29/11 Ålborg Stiftstid.: Ålborg amtssygehus får moderne kapel (ark. *N. J. Dam*).
 30/11 Thisted Amts Tid.: Søndbjerg kgd. udvides m. 1900 m² (insp. *Hasselstrøm*, kr. 24,000).
 2/12 Århus Amtstid.: Planer om nyt kapel i Gylling.
 2/12 Loll.-F. Venstrebl.: Maribo kgd. (samtale m. insp. *Andr. Gaarden*).
 3/12 Odder Dagbl.: Der forberedes opførelse af nyt kapel på Odder kgd.
 8/12 Frederiksbergbladet: Frbrg. begravelsevæsen møder op med overskud i stedet for et budgetteret underskud på kr. 108,000.

Fra norske dagblade

31/8 Trønder Avis: Den gl. kgd. v. Egge foreslås „sanert“.
 6/9 Demokraten: Kr. 12,000 avsat til utv. av kgd. i Råde.
 6/9 Sunmørsposten: Borgrund vil utv. glavplassen nordover.
 6/9 Nybrott: Kgd. i Svarstad er utsmykket.
 9/9 Svelviksposten: Utv. og omlegn. av Svelvik og Strømm kgd.
 12/9 Indre Smålenenes Avis: Kgd. i Rømskog vil ha bort gravkammer m. m.
 13/9 Dagningen: Kvam kgd. blir utv.
 13/9 Haugesunds Avis: Stord utv. (kr. 30,000).
 14/9 Indre Smålenenes Avis: S.Høland kgd. utv. m. c. 800 gravpl. (kr. 14,000).

15/9 Haugesunds Dagbl.: Vår Frelzers gravlund trenger å bli utv.
 15/9 Ringerikes Blad: Norderhov kgd. utv. med c. 1,5 mål.
 16/9 Stavanger Aftenbl.: Reguleringsplan for Høyland kgd. vedtatt (herredsgt. *B. Mugås*).
 16/9 Akershus Arbeiderbl.: S.Høland kgd. skal utv. m. 3,5 mål.
 17/9 Valdres: Etnedal vil utv. Bruflat kgd.
 20/9 Sunmøre Arbeideravis: Kgd. utv. på Rovde.
 23/9 Rogalands Avis: Hinna må få gravkapell.
 28/9 Akershus Amtstid.: Drøbal mhsr. vil utv. kgd.
 29/9 Trønder Avis: Bare 50 graver igjen på Levanger kgd., Moan på tale som ny kgd.
 30/9 Glåmdalen: Vinger kgds. utv. tar form.
 3/9 Nordtrønderen og Namdalen: Vikna mhsr. har forslag om kr. 15,000 til ny kgd.
 3/9 Akershus Amtstid.: Utv. av Drøbek kgd.
 5/10 Moss og Follo Bl.: Del av kgd. i Moss legges om i høst.
 5/10 Nordlys: Ikke kgd. rundt boligstrøkene.
 5/10 Namdalens Folkebl.: Mhsr. i Vikna kjempet på vikende front. Når det gjaldt kgd.
 7/10 Firda: Dugnad på Naustal kgd.
 7/10 Indre Smålenenes Avis: Øymark kgd. et eksempel på hvordan en kgd. bør være.
 7/10 Farsunds Avis: Parsell på kgd. i Spind skal utbedres.
 8/10 Østlands Posten: Folk i Svarstad liker grøntanlegg på kgd.
 10/10 Smålenenes Amtstid.: Vakker høytidlighet da Holmgils nye kgd. ble innviet i går.
 18/10 Lindesnes: Mandal går inn for utv. av kgd. Aktuelt å sikre seg 7000 m².
 18/10 Firda: Det går bra med dugnaden på kgd. i Naustdal.
 19/10 Moss og Follo Bl.: Strømbråten kgd. ved Son skal utv.
 21/10 Aura Avis: Videre utsmykking av Øksendal kgd. i gang.
 25/10 Arbejder Avis: Meldal kgd. blir utv.
 26/10 Østlands-Posten: Behov for mer kgd. i Tjølling.
 28/10 Bruvik: Vedligehaldet av gravpl. må inn i fastare former.
 28/10 Østfold Bygdebl.: Fortsatt arb. m. omlegging av Rakkestad kgd.
 28/10 Sarpen: Det haster m. utv. av kgd. på Hafslund.
 29/10 Sarpsborg Arbeiderbl.: Planene for restaur. av Hafslund kapell ferdige.
 3/11 Rjukan Dagbl.: Den ny kgdsparsellen på Notodden.
 4/11 Vesteraalens Avis: Grunnnavstælsen til Duken kgd. i Bø.

^{7/11} Fjell-Ljom: Kgsarbejd for 60,000 kr. skaffet hjælppearb. i Røros.

^{8/11} Dagen: Varaldsøy får planar for utv. av kgd.

^{14/11} Fremover: Utv. av kgd. på Hol i Tjelsund.

^{17/11} Harstad Tid.: Sandtorg kgd. utv. og dreneres.

^{19/11} Aftenposten Norge: Krist kgd. i Oslo blir minnepark i 1964.

^{23/11} Sarpen: Utv. også av hovedkgd. i Skjeberg og Hafslund.

Fra svenske dagblade

^{13/9} Nya Werml. Tidn.: Kyrkogårdsinvigning i Gryhyttan i høst (trädgårdskonsulent *Gunnar Ander, Arne och Lennarts* trädgårdanläggningsfirma, Örebro).

^{20/9} Länstidningen: Den nya kgd. i Rönnöfors invigd. af prosten *Gösta Ullberg* (trädgårdskonsulent *Per Zetterström*).

^{21/10} Mora Tidn.: Ny begravningspl. i Öje färdig till nästa sommar (trädgårdskonsulent *Ericsson, Falun*).

^{17/10} Östersunds-Posten: Njurunda kgd. utv. (griftegårdsf. *Ake Andersson, Sundsvall*).

Fra tidsskrifterne

Anlægsgartneren november: Fra Åbenrå kgd. (om forkanter, af Ole Olsen).

Der Naturstein nr. 10: Bildhauer Rudolf Scheuer, Brombach. Der Friedhof, ein Ort der Andacht und Besinnung. Nr. 11: Volksbund deutsche Kriegsgräberfürsorge (diverse motiveringer). Memento mori — Totenmasken. In Neustadt an der Weinstrasse (geng. af gravmæler).

Deutsche Friedhofskultur nr. 9: Eine gute Beratung spart Arbeitskraft und Geld. Das „Grüne“ Handwerkzeug richtig gehandhabt. Ausstellungsbedingungen für den Leistungswettbewerb der Friedhofsgärtner. Das Ehrental in Saarbrücken, der älteste deutsche Kriegerfriedhof. „Umbetten“ Ja oder Nein. — Nr. 10: Friedhofsgestaltung: Ein Versuch auf neuen Wegen. Der Saarbrücken Hauptfriedhof — vier Jahrzehnte Friedhofskultur. Friedhofsverwaltung und Friedhofsrecht. Das Bronzegrabzeichen. Reihengrabfelder auf Saarbrücken Friedhöfen. Zeitleistungen in der Grabpflege und in den Friedhofsarbeit. — Nr. 11: Der Wille zum besseren Friedhof. Friedhofswesen und Friedhofsgestaltung in Kassel. Der Grabplatte als Gedenkzeichen im Reihengrab. Der Kranz als Symbol.

Friedhof und Denkmal ^{8/9}: Das Grabmal. Nr. 10/11: Jahrestag 1960 (geng. af div. foredrag).

Garten und Landschaft nr. 11: Zur Kriegsgräberstätte Treuchtlingen. Zum Wettbewerb Detailgestaltung von Gräberfeldern auf dem Hoppenlaufriedhof in Stuttgart. Waldfriedhof Sulzbach-Rosenberg. Erfahrungen beim Bau der Naturstensmauer der Kriegsgräberstätte Treuchtlingen. Friedhofsbrunnen.

Gartner-Tidende nr. 44: Assistens kirkegård 200 år.

Historiske Meddelelser om København. Årbog 1960. Henning Valeur Larsen: En tur på Assistens Kirkegård. Hans Kofoed: Gravere og inspektører ved Assistens Kirkegård. H. Valeur Larsen: Fortegnelse over bemærkelsesværdige grave (på Assistens). Henry E. Nielsen: Fortegnelse over særlig interessante træer og buske (på Assistens). Bilag: kort over Assistens.

Hus og Hjem nr. 50: Forargelsens kirkegård (Kbh. Assistens).

Ignis nr. 9: Kyrke-eldbegængelse. Nytt krematorium byggs i Malmö. Valfängerstaden Sandefjord har fått ett av Norden vackrasta krematorier. Ekeberg kapell med krematorium. Kapellkrematorium i Sandefjord. Minneslund på Skogskyrkogården. — Nr. 10: Angående önskvärdheten och möjligheten av att införa enhetliga avgifter vid samtliga av kommuner ägda krematorier i landet. Förslag till ny kundgörelse ang. eldbeg. och gravsättning. — Nr. 11: Vilka åtgärder bör vidtages för undvikande av extra ceremonier i samband med eldbeg.? Hälsingborg krematorium blir pietetsfullt utbyggt. Hur gravsätts lämpligen aska...?

Kriegsgräberfürsorge nr. 6: Wohlgeborgen im Land der Fjorde (Norge). Die Toten werfen keinen Schatten. Deutsche Soldatenfriedhöfe in den Benelux-Ländern. 26,633 Umbettungen im ersten Halbjahr 1960. — Nr. 7: Volkstrauertag. Der Tag von Recogne. Unüberhörbare Mahnung. Der Name soll erhalten bleiben. m. m.

Kunst und Stein nr. 6: Beseelter Allerseelentag. Christliche Grabinschriften.

Landsbygraveren nr. 10: Kursus på Gerlev Idrætshøjskole. Afstivningssprossen S-B. Nr. 11: Vejledning til aflønning af landsbygravere. Grandækning m. m.

Menighedsrådenes Blad nr. 8: De grønlandske begravelsespladser. Nr. 9: Korset på kirke-

gården. — Nr. 9: En jordpåkastelsesspade i kunstnerisk udførelse. Jyllands største gravkirke (Hornslet). Når kirkegårdene skal julepyntes.

Steinmetz und Steinbildhauer nr. 11: bl. a. diverse billeder af gravmæler.

Fra det faglige bogmarked

Assistens Kirkegård 1760—1960. 8°, 198 s., Københavns Begravelsesvæsen, 1960.

I anledning af Assistens Kirkegårds 200 års dag, som faldt til allehelgensdag i år, har Københavns Begravelsesvæsen udsendt et skrift, der er udkommet som særtryk af historiske meddelelser om København (se under tidskrifter). Tre forfattere har givet deres bidrag, — dels bibliotekar *H. Valeur Larsen*, der med 2 artikler skildrer „en tur“ på Assistens og har registreret bemærkelsesværdige grave, — dels arkivarassistent *Hans Kofoed*, der giver en fortegnelse over og biografier af kirkegårdens gravere og inspektører, og dels den nuværende inspektør *Henry E. Nielsen*, der har en fortegnelse over interessante træer og buske, — det sidste er suppleret i en artikel i „Gartner-Tidende“. Teksten er suppleret med en række fotografier, der vel hovedsagelig er optaget i anledningen.

Da der tidligere i de historiske meddelelser har været redegjort for kirkegårdens historie, har man ikke fundet det rimeligt at gentage dette her, men det er egentlig beklageligt, for der havde her været anledning til at få alt af værdi til belysning af denne interessante kirkegårds udvikling, — den geografiske såvel som den stilhistoriske, og det bliver derfor et noget ufuldkomment billede der præsenteres. Der savnes også en fremførelse af, at denne kirkegård fik sin første virkelige kirkegårdsgartner (*Preisler*), ja, det var jo nok den første danske kirkegårdsgartner i det hele taget. Også plantør *Hans Hansens* anlægsgartnerarbejder i begyndelsen af 1800-tallet, der ellers er ret ukendt, burde vel have været taget med og kommenteret. At skriftet iøvrigt byder på meget interessant stof, er uomtvisteligt. Som bilag følger et kort over kirkegården med detailinddeling og angivelse af de nævnte træer og gravnumre.

Referat fra årsmødet i Århus 21.-22. aug. 1960. Foreningen af kirkegårdsinspektører m. v. I nydeligt udstyr har ovennævnte forening udsendt et 12-sidet hefte med det angivne referat med regnskab m. m.

Resolutioner m. m.

(Fortsat fra tillægsside 56)

Endvidere bemærkes, at om nogen »sløjfning« i betydning nedlæggelse af gravstedet som sådant kan der ikke blive tale inden for den aftalte fredningsperiode, men menighedsrådet kan — som den *yderste* konsekvens — lade et gravsted, der ikke er tilstrækkelig vedligeholdt, udlægge med græs eller grus, jfr. lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde, § 23, stk. 2, in fine.

Kirkeministeriets skriv. (6/11 1958 til N. N.) ang. **omfanget af en kirkes pligt til at vedligeholde et gravsted.**

I nogle hertil indsendte skrivelser har De på familiens vegne rejst spørgsmål om omfanget af den A. kirke påhvilende vedligeholdelsespligt med hensyn til jægermester Simonsen og hustrus gravsted på A. kirkegård.

De har herved henvist til, at baron C. Berner Schilden Holsten som daværende kirke-tiendejer på kirkens vegne ifølge begravellesbrev af 21. maj 1905 mod et vederlag af 500 kr. én gang for alle for et tidsrum af 100 år fra fru Fanny Simonsens død i 1904 at regne har påtaget sig at vedligeholde gravstedet »i samme sømmelige tilstand som den, hvori det nu forefindes«.

Således er gravstedet imidlertid efter Deres opfattelse ikke vedligeholdt, hvorfor De har anført, at det, da kirken nu er overgået til selveje, må påhvile menighedsrådet at bekoste maling af gitteret omkring gravstedet, hvidmaling af monumenterne på gravstedet, herunder fastgørelse af de løse dele, samt opmaling af bogstaverne.

I anledning heraf skal man efter gentagen brevveksling med stiftsøvrigheden over Fyens stift herved meddele, at når en kirke har påtaget sig vedligeholdelsen af et gravsted mod indbetaling af et beløb én gang for alle, vil denne vedligeholdelse i almindelighed omfatte den almindelige gartnermæssige renholdelse af gravstedet samt opmaling af bogstaver på monumenter og opmaling af eventuelt gitter.

Vedligeholdelsespligten omfatter derimod ikke fornyelse af gitter eller mindesmærke på gravstedet, medmindre der erlægges særskilt vederlag herfor, jfr. kgl. anordning om kirkegårde af 20. april 1953 § 23.

Om der i nærværende sag foreligger sådanne omstændigheder, at et videregående krav må efterkommes af kirken, henhører under domstolens afgørelse.